

TARİH BOYUNCA KUR'ÂN TERCÜMELERİNİN AMAÇLARI VE ÇEŞİTLERİ*

Mahmûd er-RABDÂVÎ **

Çev. : Zafer KIZIKLI ***

ÖZET

Bu çalışma, Mahmûd er-Rabdâvî tarafından orijinali Arapça olarak kaleme alınan Kur'ân tercümeleri konulu bir makalenin çevirisidir. Bu makale, Kur'ân tercümelerini hem amaç, hem de çeşit yönünden tarihsel olarak ele almaktadır. Yazar, Kur'ân tercümelerini amaç bakımından üç ana kategoriye ayırmakta ve bunların her birine kısaca değinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, meâl, tercüme, çeviri, Arapça, dil, İslâm, oryantalizm.

ABSTRACT

The Aims Of The Koran's Translations And Their Kinds Throughout The History

This study is a translation of an Arabic article by Mahmud al-Rabdawi. It deals with the Koran's translations and their kinds in the historical process. The author divides the Koran's translations into the three main categories and explains all of them briefly.

Key Words: The Koran, translation, Arabic, language, Islam, orientalism.

* Mahmûd er-Rabdâvî tarafından "Ehdâfu tercemâti'l-Kur'ân ve enmâtuhâ 'abra't-târîh" başlığıyla Arapça olarak kaleme alınan bu makale, Suriye'nin başkenti Şam'da üç ayda bir çıkarılan *Mecelletu't-Turâsi'l-'Arabî* isimli bilimsel derginin 98. sayısında Haziran 1426/2005 tarihinde yayımlanmış ve Arapça aslından Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca, metnin Türkçe ve İngilizce özetleri oluşturularak baş kısma eklenmiş ve metin içerisinde gerekli görülen sözcükler dipnotlarla açıklanmıştır. (Ç.N.).

** Suriyeli gazeteci, yazar ve Arap edebiyatı eleştirmenidir. 1932 yılında Suriye'nin Der'â vilayetinde doğmuştur. 1954 yılında Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun olmuş, ardından Arap Dili ve Edebiyatı alanında doktora yapmıştır. Hâlen, *Mecelletu't-Turâsi'l-'Arabî* dergisi yazı işleri müdürüdür. (Ç.N.).

*** (Dr.), Ankara Ün. İlahiyat Fak. Arap Dili ve Belâğati Anabilim Dalı - Ankara. E-mail: zaferkizikli@yahoo.com

Tarih Boyunca Kur'ân Tercümelerinin Amaçları ve Çeşitleri¹

Bazı kimseler, Kur'ân'ın başka dillere tercüme edilmesini zamanımıza ait bir olgu olarak ele alarak, son asırlardaki düşünürlerin ve mütercimlerin ilk kez bunu yaptığını sanırlar. Oysa ki işin gerçeği, Kur'ân tercümelerinin Kur'ân'ın bizzat indirildiği döneme kadar uzanan çok eski bir geçmişinin bulunduğudır. Sahâbî Selmân el-Fârisî² hakkında rivâyet edilen bir haberden yola çıkarak böyle bir karara varmaktayız. Bu haber kısaca şöyledir: Selmân el-Fârisî'nin mensubu bulunduğu topluluktan olan bir grup İranlı, Arap dilini bilmedikleri için ondan bazı Kur'ân âyetlerini Farsçaya tercüme etmesini istemişlerdir. Selman el-Fârisî bu isteği olumlu karşılayarak besmeleyi ve Fâtiha sûresini Farsçaya çevirmiştir. Böylece İranlı Müslümanlar da dilleri Arapçaya alışana kadar namazlarında âyetlerin Farsça tercümesini okumaya başlamışlardır.

İlk Müslümanlar Kur'ân-ı Kerim'in anlamını kavramak için büyük istek duymalarına karşın, bu iş ancak onların çok iyi bildikleri ana dillerine yapılan tercümelerle mümkün olabilmıştır. Onlar, bu konuda kendilerini zorlayarak Kur'ân'ın indirildiği dil olan Arapçayı öğrenmek için dil becerilerini geliştirmişler ve bu işe kendilerini adanmışlardır. İslâm'ın ilk çağlarında başlayan te'lif ve tedvîn hareketinin tümünü ve dile dayalı bilimsel düşüncenin doğuşunu Arap olmayan Müslümanların Kur'ân'la etkileşimine bağlamak mümkündür. Bununla birlikte, Kur'ân'a özgü düşünce ve anlamları, Arap dilini bilmeksizin İslâm'a akın akın giren farklı milletlere mensup geniş halk kitlelerine ivedilikle sunma gereği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, bu yeni İslâmî düşüncenin başka dillere tercüme edilmesi acil bir zorunluluk hâlini almıştır. Ortaya çıkan bu gerçeğin temelinde, hem düşünce ve anlam bakımından, hem de siyasî, sosyal, eğitimsel ve ahlakî düzene ait

¹ Kur'ân tercümelerinin tarihi ile ilgili benzeri bir çalışma daha önce İngilizce olarak Amerikalı müsteşrik Samuel Marinus Zwemer (1867-1952) tarafından yapılmıştır. Bkz. Zwemer, Samuel M., "Translations of the Koran", *The Muslim World*, Haziran 1915, s. 244-261. (Ç.N.).

² Selmân el-Fârisî (öl.36/656) sahâbînin önde gelenlerindedir. İran asıllıdır, hicretten sonra Müslüman olmuştur. Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Vida, G. Levi Della, "Selmân al-Fârisî", *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966, X/457-458. (Ç.N.).

içeriği yönüyle Kur'an-ı Kerim yer almaktadır. Bu yüzden üç çeşit tercüme doğmuş ve gelişmiştir.

Birinci Çeşit Kur'an Tercümesi:

Buna "Doğu'ya özgü Kur'an tercümesi" de diyebiliriz. Bu ifadeyle Kur'an'ın, Farsça, Türkçe, Urduca, Java dili, Bengalce gibi Doğu milletlerinin dillerine tercümesini kastediyoruz. Bu tür tercümelerin büyük çoğunluğu Müslümanlar tarafından yapılmıştır ve bu yüzden de söz konusu tercümelere Kur'an'ı kutsayan bir bakış açısı egemen olmuştur. Bu bağlamda el-Câhiz³, Mûsâ b. Seyyâr el-Esvârî'nin⁴ (öl.h.255) Kur'an dersi verirken Kur'an'ı Farsça açıkladığından söz eder⁵. Yine bu konuyla ilgili olarak hicrî 345 yılında Maverâünnehir⁶ alimleri tarafından Sâmânî⁷ hükümdarı Mansûr b. Nûh için yapılan Kur'an tercümelerine değinilir. Söz konusu Farsça tercümeleri,

³ el-Câhiz (öl.255/869) Arap edebiyatının en büyük nesir yazarlarından ve Mu'tezile kelamcılarının biridir. Basra'da doğup büyümüştür, Bağdat ve Sâmerrâ'da bulunarak döneminin devlet yöneticileriyle yakın dostluklar kurmuştur. Dil, edebiyat, kelam, tarih, siyaset v.b. konularda çeşitli eserleri vardır. Hayatı ve eserleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Şeşen, Ramazan, "Câhiz", *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 1993, VII/20-24. (Ç.N.).

⁴ Basralı İslâm bilgini ve kıssa (öykü) anlatıcısıdır. Kaderiyye mezhebinin öncülerindedir. Arapça ve Farsçayı çok mükemmel konuşabilmesi ve düzgün hitâbetiyle ün yapmıştır. Kendi düzenlemiş olduğu sohbet meclislerinde Arapları sağ tarafına, İranlıları da sol tarafına oturtarak Kur'an'dan âyetler okur ve bu âyetleri Araplara Arapça, İranlılara da Farsça olarak açıklardı. Aynı zamanda eski dönemlere âit olayları edebî bir üslûpla insanlara aktardığı için "kassâs" (öykü anlatıcısı) olarak da nitelenmektedir. 255/868 yılında vefat etmiştir. Bkz. el-Câhiz, Ebû 'Usmân 'Amr b. Bahr, *el-Beyân ve't-tebyîn*, (thk. Hasen es-Sendûbî), Dâru İhyâ'î'l-'Ulûm, Beyrut 1414/1993, I/342. (Ç.N.).

⁵ el-Câhiz, *el-Beyân ve't-tebyîn*, (thk. 'Abdu's-Selâm Hârûn), Kahire 1948, I/368.

⁶ "İki nehir arası" anlamına gelen bir coğrafya terimidir. Orta Asya'da Ceyhun (Amu Derya) ve Seyhun (Siri Derya) ırmakları arasında yer alan bölgeye verilen isimdir. Bugün bu bölge, Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan arasında bölünmüştür. Ortaçağda İslâm uygarlığının geliştiği bölgelerden biri olan Maverâünnehir'deki Semerkand ve Buhara kentleri önemli kültür merkezleridir. (Ç.N.).

⁷ Sâmânîler 874-999 yılları arasında Buhara ve Semerkand bölgelerinde egemen olmuş bir devlettir. Gazneliler tarafından ortadan kaldırılmıştır. Daha geniş bilgi için bkz. Büchner, V.F., "Sâmânîler", *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1966, X/140-143. (Ç.N.).

Endonezya'nın en büyük ve en yaygın dili olan Java dilindeki tercümeler izlemiştir. Kur'ân, bu dile Beyzâvî tefsiriyle birlikte tercüme edilmiştir.

Aynı zamanda Kur'ân, Pakistan ve Hint halklarının konuştuğu Urdu diline de bir çok kez tercüme edilmiştir. Hatta bu tercümelerin en meşhurları Şeyh 'Abdu'l-Kâdir b. eş-Şâh Veliyyu'llah ve Dr. 'Îmâdu'd-dîn Emr Tesâr'ın tercümeleridir ve bu tercüme Allahâbâd şehrinde Urduca olarak Latin harfleriyle basılan ilk eserdir. Ayrıca, hicrî 1315 yılına ait Arapça orijinal metnin yanında Farsça ve Urduca tercümelerin bulunduğu bir baskı daha ortaya çıkmıştır. Urduca, Hindistan yarımadasında Bengalceden sonra gelmektedir. Kur'ân, 1908 yılında Rahip William Clodsak tarafından Bengalceye de tercüme edilmiştir.

Nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan Türkiye'de ise, Sultan Abdülhamid'in⁸ Kur'ân'ın Türkçeye tercümesini kesin bir şekilde yasakladığı bilinmektedir.

Doğu tarzı Kur'ân tercümesine Farcenil ve Yufan'ın, Kur'ân'ı Çince olarak açıklayarak *Mecelletu'l-Âlemi'l-İslâmî* adlı dergide yayınlamaları da eklenebilir.

Yukarıda saydıklarımıza el-Haccâc es-Sekafi'nin⁹ çağdaşı Süryani Bar Salîbî'ye isnat edilen tercümeyi ve İsrail Eğitim Bakanlığı'nın sözünü ettiği İbranî diliyle yapılmış olan bazı Kur'ân tercümelerini de eklediğimizde bize göre Doğu tarzı Kur'ân tercümesinin şekli tamamlanmış olur.

İkinci Çeşit Kur'ân Tercümesi:

Avrupa dillerine yapılan tercümeleri kapsamaktadır. Kur'ân, hem inanç ve hukuk alanında sunduğu en ideal metoduyla, hem de düşünce ve ilkelerinin anlatımındaki eşsiz, mucizevî üslûbuyla bir çok Avrupalının, özellikle de Hristiyan din adamlarının ilgisini çekmiş ve bu kimseler, Kur'ân'ı incelemeden

⁸ Burada, 34. Osmanlı padişahı II. Abdülhamid (1842-1918) kastedilmektedir. (Ç.N.).

⁹ Haccâc-ı Zâlim adıyla da bilinir, 41/661-95/714 yılları arasında yaşamıştır. Emevi Devleti'nde valilik ve komutanlık görevlerinde bulunmuş, halka karşı yaptığı zulüm ve katliamlarıyla ün salmıştır. Aynı zamanda iyi bir hatip olarak da kabul edilir. Bkz. Aycan, İrfan, "Haccâc b. Yûsuf es-Sekafi", *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1996, XIV/427-428. (Ç.N.).

önce tercüme etmeye koyulmuşlar, fakat daha sonra da Kur'an'a karşı mücadele etmek için çağrıda bulunmuşlardır. Bu tür Kur'an tercümelerinin çoğu Müslümanlar tarafından yapılmamıştır. Kur'an tercümesinden amaç, Kur'an'ın hükümleri üzerinde düşünmek değildir. Doğu tarzı tercümelere aşına olduğumuz kutsama ve tazim anlayışı bunlarda bulunmaz. Bu tercüme, Arapların Endülüs'te çöküş sürecinin ve Hristiyanlarla yaptıkları savaşların ardından belirmeye başlamıştır. Güvenilir kaynakların rivâyet ettiğine göre, Avrupa dillerine yapılan Kur'an tercümeleri hakkındaki incelemeler, 1175 yılında ölen Clugny manastırı lideri ulu Petrus'un¹⁰ 1143 yılında güney Fransa'da bir manastırda yaptırdığı tercümeyle işaret etmektedir. Ulu Petrus, Kur'an'ı Latinceye tercüme ettirmek üzere İngiliz Robertus Rotensis'i, Alman Hermannus Dalmata'yı ve üç İspanyol ruhbani tercüme işiyle görevlendirmiştir. Söz konusu tercümede iki Araptan da yararlanılmıştır. Bu tercüme dinî incelemelerin tamamlanması ve misyonerlik faaliyetlerinde kullanılmak için kilise mensuplarının yetkisine bırakılmıştır. Söz konusu tercümenin gün ışığına çıkması ise II. Haçlı seferinden dört yıl sonra olmuştur¹¹. Ancak kilise yetkilileri bu tercümenin basımını ve insanlar arasında yayılmasını yasaklamışlardır. Çünkü Kur'an tercümesinin Hristiyanlar arasında yayılması, aslında kilisenin uğraştığı İslâm'la mücadele etme amacına değil, aksine İslâm'ın yayılmasına yardım edecek bir durumdur. Çok tuhaf bir anlatıya göre, Kur'an'a karşı savaş açan Hristiyan din adamları, Kur'an'ı her kim tercüme eder, basar ve dağıtırsa eceli gelmeden önce âni bir ölümle karşılaşacağı şeklinde söylentiler ortaya atmışlardır. Bütün bunlara rağmen Kur'an'ın tercüme edilmesi ve basılması asırlar boyu devam etmiştir. Özellikle Almanya'da, sözünü ettiğimiz bu Kur'an tercümesinin el yazma nüshası, yaklaşık dört yüzyıl boyunca manastırlarda elden ele dolaşmış durmuştur. Tâ ki, Theodore Bibliander¹² 1543 yılında bu el yazma nüshayı

¹⁰ Yazarın burada sözünü ettiği kişi Petrus Venerabilis'tir. Ancak yazar, bu kişinin ölüm tarihini metinde yanlış vermektedir. Petrus Venerabilis'in ölüm tarihi 1175 değil, 1156'dır. Hayatı hakkında bkz. *Petrus Venerabilis 1156-1956*, (ed. Giles Constable), Roma 1956. (Ç.N.).

¹¹ II. Haçlı seferi 1147-1149 yılları arasında gerçekleşmiştir. (Ç.N.).

¹² Theodore Bibliander Buchmann (1504-1564) İsviçreli müsteşrik ve Sâmi dilleri uzmanıdır. Hayatı ve eserleri hakkında bkz. Bedevî, 'Abdu'r-Rahmân,

matbaada bastırılmış, sonrasında İtalyanca, Almanca ve Flemenkçeye de tercüme ettirmiştir. Fakat bu baskıyı tercüme olarak nitelemek doğru olmaz. Çünkü orijinal Kur’ân metniyle bağdaşmayacak kadar çok yanlışlar, noksanlar, eklemeler, zor olan yerlerde rastgele tasarruflar vardır. Bu konuda Blachère¹³ der ki: “Bu Kur’ân tercümesi metnin tam ve güvenilir şeklini yansıtmamaktadır.” Böyle olmasına karşın yine de bu tercüme Avrupa’da yapılan diğer bütün tercümelerin ilkinin ve çekirdeğini oluşturmuştur. Özellikle de, işi iktibas derecesine ve aynı metodu kullanmaya vardırarak derecede, sonraki diğer tercüme üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur.

Onun ardından, sonraki asırlar boyunca farklı Avrupa dillerinde çeşitli Kur’ân tercüme ortaya çıkmıştır. XVII. yüzyılda 1647’te André du Ryer¹⁴, Kur’ân’ı ilk kez Fransızcaya tercüme etmiş ve böylece uzun bir süreden sonra yeni bir eser ortaya koymuştur. Onun tercümesi bir çok kere basılmış, hatta çeşitli Avrupa dillerine de çevrilmiştir. Alexander Ross’un İngilizceye, Galzmahr’ın Felemenkçeye, Yestenkof Vefrifkin’in Rusçaya ve Lanc’in Almancaya yaptıkları çevirilerin hepsi de ondan aktarmadır.

Almanya’daki Kur’ân tercümelerinin en önemlisi belki de Rudi Paret’in¹⁵ çevirisidir. Bu tercüme, Kur’ân-Kerim’in hem

Mevsû’atu’l-musteşrikîn, (3.bsk.), Beyrut: Dâru’l-İlmi li’l-Melâyîn, 1993, s. 75. (Ç.N.).

- ¹³ Régis Blachère (1900-1973) Fransız müsteşriktir. Orta öğrenimini Fas’ta, yüksek öğrenimini de Cezayir’de tamamlamıştır. Sorbon Üniversitesi ve Paris Üniversitesi’nde Arap dili ve edebiyatı profesörü olarak görev yapmıştır. Şam Arap Dili Akademisi ve Fransız Bilimler Akademisi üyesidir. Hayatı ve eserleri hakkında bkz. Bedevî, *a.g.e.*, s. 127. (Ç.N.).
- ¹⁴ André du Ryer (1580-1660) Mısır’ın İskenderiye kentindeki Fransız konsolosluğunda diplomat olarak çalışmıştır. 1630 yılında Türk dili gramerini *Grammaire Turque* (Türkçe gramer) adıyla Latince yazmıştır. 1634’te İranlı şair Sa’dî’nin (öl.691/1292) *Gülîstan*’ını Fransızcaya çevirmiştir. Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Bedevî, *a.g.e.*, s. 327. (Ç.N.).
- ¹⁵ Rudi Paret (1901-1983) Alman filolog ve müsteşriktir. 1951 yılından itibaren 1968’e kadar Tübingen Üniversitesi’nde Sâmî dilleri ve İslâm teolojisi profesörü olarak görev yapmıştır. En önemli yapıtı Kur’ân tercümesidir. Bu tercümenin temel özelliği filolojik analizlere dayanmasıdır, bkz. Paret, Rudi, *Der Koran*, Stuttgart: Kohlhammer, 1966. Paret’in diğer bir kayda değer çalışması da *Mohammed und der Koran* (Muhammed ve Kur’ân) adlı

Almancadaki, hem de tüm Avrupa dillerindeki en güzel çevirisi olarak kabul edilir. Çünkü mütercim, öylesine titizlik ve bilimsel güvenilirlik göstermiştir ki, anlamını kavrayamadığı, ya da ifade etmekte zorlandığı bir sözcükle karşılaştığında o ifadeyi âyette geçtiği şekliyle ve Arapça metniyle birlikte ispat yoluna gider, ancak okuyucunun bizzat bağlama uygun olan anlamı görebilmesi için de bunları Latin harfleriyle sunar. Şunu da belirtmekte yarar var ki, Rudi Paret, Kur'an'ı tercüme etmeden önce sadece Arapça orijinal metni incelemekle yetinmemiş, ayrıca Kur'an'ın İngilizce ve Fransızcaya yapılan güvenilir tercümeleri üzerinde de araştırma yapmıştır. Aynı zamanda Taberî, Zemahşerî ve Beydâvî tefsirleri gibi Kur'an'ı tercüme etmeye yardım edecek kaynaklara da yönelmiştir.

Açıkça görülmektedir ki, Avrupalılar muâmelâtla ilgili âyetleri¹⁶ anlayabildikleri kadar, ibâdetle ilgili olanları kavrayamamışlardır. Bu yüzden de İslâm'da hukuk kuralları, mirâs, yasalar, sosyal kurallar, kadınlarla ilgili durumlar, aile düzeni ve evlilik hakkında uzun uzadıya analiz ve mukayeseler yapmışlardır. Örneğin Paret, şu âyetle ilgili açıklamalarını uzatıp durmaktadır:

فَأَكْحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مِثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ، فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً، أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ

“Hoşunuza giden kadınlardan ikişer, üçer, dörder tane nikahlayın, şayet adaletli davranamamaktan korkarsanız, o halde bir tane (alın) veya sahibi olduğunuz câriyelerle (yetinin).”¹⁷

Paret, tüm diğer müsteşrikler gibi yukarıdaki âyette geçen çok evlilik meselesini yüzeysel bir şekilde anlamaktadır. Fakat yine de basiretli davranarak söz konusu âyetle öncesi arasındaki bağlamı dikkate alarak, yetimler ve yetimlerin malları ile, çok evlilik meselesini ilişkilendirebilmiştir. Bunların tümünün siyasi, sosyal durumlara dayandığına, özellikle de bu âyetin pek çok Müslümanın şehit edildiği ve eşlerinin dul kaldığı Uhud

eseridir, bkz. Paret, Rudi, *Mohammed und der Koran*, Stuttgart: Kohlhammer, 1957. Ayrıca, Paret'in hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Bedevî, a.g.e., s. 62-63; Ess, J. van, “Rudi Paret (1901-1983)”, *Der Islam*, Cilt: 61, Sayı: 1, 1984, s. 1-7. (Ç.N.).

¹⁶ Ticaret, hukuk kuralları, evlilik v.b. konularda Müslümanların günlük yaşantılarını düzenleyen âyetlere denir. (Ç.N.).

¹⁷ en-Nisâ' / 3.

savaşının hemen sonrasında indirildiği gerçeğine temas etmiştir. Aynı yüzyıl içinde 1698'de İtalyan Louis Marracci¹⁸ Kur'ân'ı doğrudan doğruya Arapçadan Latinceye çevirmiştir. Bu tercüme, bir çok Avrupa dillerindeki Kur'ân tercümelerinin dayanağı olarak kabul edilir. Çünkü mütercim, kırk yıldan fazla bir süreyi Kur'ân'ı incelemeye adanmış, Müslüman tefsir bilginlerinin kitaplarını incelemiştir. Benzeri bir çalışma, ondan önce yaşamış olan Paret'te de gözlemlenir. İşte bu yüzden Henri Lammens¹⁹ onu Kur'ân mütercimlerinin en insafıslısı olarak görür. Bununla birlikte Lammens şöyle der:

- İçinde yanlış olmayan hiçbir Kur'ân tercümemiz yoktur! Bunların arasında en insafıslısı, L. Marracci'nin 1691-1698 yılları arasında eski Latinceye yaptığı tercümedir. Çoğu zaman itiraf edilmemesine rağmen, daha sonraki dönemlerde yapılan Kur'ân tercümelerinin tümü bu tercümeyle dayanır.

XVIII. yüzyılda Kur'ân'ın Arapça aslından yapılan tercümeler belirmeye başlamıştır. 1734 yılında İngiliz George²⁰ doğrudan

¹⁸ Louis Marracci (1612-1700) İtalyan asıllı Katolik bir papazdır. İsmi bazı kaynaklarda Ludovico Marracci olarak da geçer. Arapçayı bir Türk'ten öğrenmiştir. Roma'daki Sapienza Üniversitesi'nde yıllarca Arapça hocalığı yapmıştır. Robertus Rotenesis ve Hermannus Dalmata'nın ortak Latince Kur'ân tercümesinin ardından Marracci'nin Kur'ân çevirisi bu alanda yapılan ikinci çalışma niteliğini taşır. Hayatı hakkında bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Louis_Maracci, (Erişim: 15 Ağustos 2008). (Ç.N.).

¹⁹ Henri Lammens (1862-1937) Belçikalı müsteşrik ve İslâm karşıtı bir rahiptir. Gençlik yıllarında Beyrut'a gelerek Lübnan dağındaki bir manastırda Hristiyanlık eğitimi almış ve bunun yanısıra Arapça öğrenmiştir. Beyrut'ta Hristiyan misyonerliği kapsamında yayımlanan "el-Maşrik" ve "el-Beşir" dergilerinin yöneticiliğini de yapmıştır. Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. Bedevî, *a.g.e.*, s. 503. (Ç.N.).

²⁰ Burada yazarın "İngiliz George" olarak sözünü ettiği kişi aynı zamanda döneminin önde gelen Hristiyan teologlarından biri olan İngiliz müsteşrik George Sale(1697-1736)'dir. Sale, hayatının 25 yılını Arabistan'da geçirmiş ve bu süre zarfında Arap dili ve kültürünü öğrenme imkanı bulmuştur. The King School(Kraliyet Okulu)'da kozmogoni ve Arap dili dersleri vermiştir. Hazırladığı Kur'ân tercümesi ise başta Voltaire (1694-1778) olmak üzere pek çok kişinin beğenisini kazanmıştır. Sale, Hristiyan bir din bilgini olmasına rağmen İslâm'a karşı insafı ve saygılı davranmış, Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkar etmemiştir. Hatta, İslâm ve Hz. Muhammed hakkında övgü dolu sözler kullanmıştır. Hayatı hakkında bkz. Bedevî, *a.g.e.*, s. 358-

Arapçadan İngilizceye bir tercüme yapmıştır. Bu tercümenin sunuş bölümünde Kur'an'ın, Muhammed tarafından telif edildiğini ve bunun tartışmaya gerek duyulmayacak bir durum olduğunu iddia etmektedir. 1751 yılında Fransız Savary²¹ de Kur'an'ı Arapça orijinal metninden Fransızcaya çevirmiş ve bunu hicri 1165 yılında Mekke'de yayımlamıştır. Ancak bu tercüme hakkında E. Montet²², "Savary'nin tercümesi defalarca basılmasına ve çok da hoş olmasına karşın, yine de Kur'an'ın inceliklerini ifade etme konusunda yetersizdir" şeklinde bir eleştiride bulunur.

1840 yılında Kasimirski'nin²³ Kur'an tercümesi yayımlanmıştır. Bu tercüme, bilimsel güvenden yoksun olmasına karşın, Savary'ninki ile karşılaştırıldığında hem daha doğru ve pratiktir, hem de orijinal Kur'an metninin i'câzını²⁴ ve Arap belâgatinin inceliklerini az da olsa yansıtmaktadır. E. Montet'in, Kasimirski'nin tercümesi hakkındaki yorumu ise şöyledir:

"Kasimirski'nin tercümesini övmekten başka çaremiz yoktur! Çünkü onun tercümesi Fransızca konuşan ülkelerin hepsinde de en yaygın olan tercümedir."

359; http://en.wikipedia.org/wiki/George_Sale, (Erişim: 15 Ağustos 2008). (Ç.N.).

21 Claude-Étienne Savary (1750-1788) Fransız müsteşiriktir. Eski dönem Mısır uygarlığı üzerine yaptığı araştırmaları ve Kur'an çevirisiyle ünlenmiştir. Onun Kur'an tercümesi için bkz. Savary, Claude-Étienne, *Le Coran: Traduit De L'Arabe*, Adamant Media Corporation: FL, USA, 2001. Ayrıca, hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Claude-%C3%89tienne_Savary, (Erişim: 15 Ağustos 2008). (Ç.N.).

22 Édouard Montet Fransız müsteşirik ve dinler tarihçisidir. İsviçre'nin Cenova Üniversitesi'nde profesörlük ve rektörlük (1910-1912) görevlerinde bulunmuştur. (Ç.N.).

23 Albert de Biberstein Kasimirski (1808-1887) Macar kökenli Fransız müsteşiriktir. Kur'an'ı Fransızcaya tercüme eden ikinci kişidir. Onun tercümesinin ilk baskısı 1840, ikinci baskısı 1841, üçüncü baskısı da 1851 yılında Paris'ta yayımlanmıştır. Bkz. Zwemer, *a.g.m.*, s. 248. (Ç.N.).

24 İ'câz kavramı, Kur'an'ın eşsiz, benzersiz üslubunu ifade eden bir belâgat terimidir. Bu sözcük, insanoglunun, Kur'an benzeri bir metni meydana getirme konusunda güçsüz durumda olduğunu anlatmak amacıyla kullanılır. Konu hakkında daha geniş bilgi için bkz. Hacımüftüoğlu, Nasrullah, *Kur'an'ın Belâgatı ve İ'câzı Üzerine*, Erzurum 2001, s. 29-105; Kızıllı, Zafer, *Arap Dilinde Belâgat Bilimi*, Ankara 2008, s. 77-94. (Ç.N.).

XX. yüzyılda Kur'ân'ın pek çok tercümesi yapılmıştır. Bunlar arasında, 1925'te E. Montet'in, kendinden öncekilerin yanlışlarını dikkate alarak yaptığı tercüme göze çarpmaktadır. Bu tercüme oldukça titiz bir çalışmanın ürünüdür. Ayrıca mütercim, okuyucu ve araştırmacılara kolaylık olması için tercümesinin sonuna ayrıntılı bir fihrist de eklemiştir.

1949 yılında Régis Blachère'nin, sûreleri tarihsel sıraya göre düzenlediği Kur'ân tercümesi basılmıştır. Müslüman âlimler ise, bilimsel anlayış ve nesnel yaklaşımından ötürü onun bu çalışmasının en kaliteli tercüme olduğu görüşündedirler. Blachère, çoğunlukla bir âyeti iki farklı yönden tercüme eder. Bunlardan birinde âyetin sembolik anlamını, diğesinde de vahye yönelik mesajını açıklar. Bu tercüme, Fransızca Kur'ân tercümeleleri arasında en yaygını ve en çok revaçta olanıdır.

XX. yüzyılın sonlarına doğru Fransız asıllı, Cezâyir doğumlu ve aynı zamanda Blachère'nin arkadaşı olan Jacques Berque²⁵, sekiz yılını verdiği bir çalışmanın ardından Fransızca bir Kur'ân tercümesi ortaya koymuştur. Bu tercümeyi hazırlarken eski ve yeni on farklı tefsirden yararlanmıştı. Örneğin, bu tefsirler arasında Taberî, Zemaşerî, Kâsimî tefsirlerini sayabiliriz. Jacques Berque'nin Kur'ân tercümesi özellikle önsözyle dikkat çekicidir. Çünkü Jacques Berque, Kur'ân tercümesinin önsözünde hem Kur'ân metnini analiz etmekte, hem de aynı zamanda Kur'ân metninin özelliklerini, inceliklerini ve icâz yönünü açıklamaktadır. Berque'in tercümesi, Fransa'da büyük bir yankı uyandırmasına rağmen, mütercim, kendisinin mükemmeliyet düzeyine ulaşamadığı düşüncesindedir ve yapmış olduğu tercümenin, Fransızcası iyi olan, fakat Arapça bilmeyen Müslümanlara yönelik olduğu görüşündedir²⁶.

²⁵ Jacques Berque (1910-1995) Fransız kökenli müsteşrik ve sosyologdur. Cezâyir ve Fas üzerine araştırmalar yapmıştır. UNESCO'da Orta Doğu uzmanı (1947), College de France'de Çağdaş İslam sosyoloji tarihi profesörü (1956-1981) olarak çalışmıştır. İslâm toplumları hakkında çeşitli makaleleri ve kitapları vardır. (Ç.N.).

²⁶ Mısırlı Fransız dili ve edebiyatı profesörü Zeynep 'Abdu'l-Aziz, kendisinin hazırladığı Fransızca Kur'ân tercümesinde Jacques Berque'in tercümesine olumsuz eleştiriler yöneltmektedir.

Üçüncü Çeşit Kur'an Tercümesi:

XX. yüzyıl sonlarında bir grup İslâm düşmanı tarafından yapılan ikinci amaçlara dönük tercüme yayılmaya başlamıştır. Bu İslâm karşıtları, Kur'an'ın anlam ve düşüncelerine yaklaşımlarından dolayı görüş ayrılıklarına düşen Müslümanların zaaflarını sezmişler ve onlara Kur'an metni ile tefsirlerini çarpıtılmış biçimlerde sunmuşlardır. Cihâda ve kâfirlerle savaşmaya yönelik âyetleri Kur'an metninden çıkarmışlardır. Ayrıca, Yahûdiler ve onların Hanif inancındakilere karşı tutumlarına ilişkin âyetleri de tahrif etmişlerdir. Sonra da, bu tahrif edilmiş mushafları Afrikalı Müslümanlara dağıtmışlardır. Müslümanlar bu tuzağı sezince, Kur'an metninin korunmasını sağlamak amacıyla tahrif edilmiş bu nüshaları toplamışlar, doğru ve titizlikle hazırlanmış olan Osmanlı mushaflarıyla değiştirmişlerdir.

Çağımızda Kur'an tercümesine önem veren modern kurumlardan biri de "Kral Fahd Mushaf-ı Şerif Basım Kurumu"dur. Günümüze kadar bu kurum, kraliyetin talimatıyla Kur'an'ı on üç dile tercüme etmiştir. Kur'an tercümeleri, İspanyolca, Fransızca, Türkçe, Filipince, Almanca, Endonezyaca, Lehce, Rusça, İngilizce, Malayca, Tamilce, Urduca, Farsça, Hausaca²⁷ gibi dillerde milyonlarca adet basılmıştır. Aynı zamanda, bazı sûreler kırkın üzerinde dünya diline tercüme edilerek dağıtılmıştır.

11 Eylül Olayları'nın ardından gelişen İslâm'a ve Müslümanlara karşı düşmanlıklar üzerine mütercimler, Kur'an'ın dünya dillerine tercümesine daha da gayret etmeye başlamışlardır. Yine bu arada, mushaf satışları da artmıştır. Bunun üzerine CAIR²⁸, Kur'an'ın İngilizceye tercüme edilmesini ve Müslümanların anayasası konumundaki Kur'an-ı Kerim'i

²⁷ Hausa dili, başta Benin, Burkina Faso, Kamerun, Gana, Nijer, Nijerya, Sudan, Togo olmak üzere bazı Afrika ülkelerinde kullanılmaktadır. Bu dili 24 milyon kişi ana dil, 15 milyon kişi de ikinci dil olarak konuşmaktadır. (Ç.N.).

²⁸ CAIR, "Council on American-Islamic Relations" (Amerika-İslâm İlişkileri Konseyi) adlı kuruluşun İngilizce baş harflerinden oluşan kısaltılmış özel bir isimdir. Bu teşkilat, İslâm dünyası ile A.B.D. arasındaki ilişkilerde etkin bir rol icra etmek amacıyla Nihad Awad, Omar Ahmad ve Rafeeq Jaber tarafından 1994 yılında kurulmuştur. Merkezi Washington'dadır. (Ç.N.).

herkesin tanınması için, isteyen her Amerikalıya ücretsiz olarak İngilizce Kur'ân tercümesinin dağıtılmasını önermiştir.

Özetle şunu söyleyebiliriz ki, Kur'ân, Avrupa dillerine 100 defadan çok tercüme edilmiştir. Bu tercümelerin dillere göre dağılımı ise şöyledir: İngilizceye 57 kez, Almancaya 42 kez, Fransızcaya 33 kez Kur'ân tercümesi yapılmıştır. Bu tercümelerin çoğuna giriş bölümü olarak, Kur'ân'ın tarihi, Kur'ân'ın içerdiği konular ve âyetlerin indiriliş sebepleri hakkında bilgiler eklenmiştir. Bazı Kur'ân tercümelerinde Hz. Muhammed'in (S.A.S.) kişiliği, Kur'ân-ı Kerim'in kapsadığı ibâdetler ve muâmelât hakkındaki şer'î hükümlere de yer verilmiştir.